



Jaume Leopardi

Pensaments

Traducció d'Abert Aldrich



EDITORIAL BARCINO



Pensaments



EDITORIAL BARCINO

BARCELONA, 2025



Biblioteca Històrica de la Traducció Catalana
Volum 10

Consell d'edició de la col·lecció:

Denise Boyer (La Sorbonne - Université de Paris IV), Helena Buffery (University College Cork), Roger Friedlein (Ruhr-Universität Bochum), Enric Gallén, coordinador (Universitat Pompeu Fabra), Oriol Magrinyà, coordinador (Editorial Barcino), Marta Marfany, coordinadora (Universitat Pompeu Fabra), Jaume Pòrtulas (Universitat de Barcelona), Patrizio Rigobon (Università Ca' Foscari Venezia) i Joan Ramon Veny-Mesquida, coordinador (Universitat de Lleida).

La Biblioteca Històrica de la Traducció Catalana és una iniciativa de



Càtedra Màrius Torres
d'Estudis sobre Patrimoni Literari Català

FUNDACIÓ////CARULLA



Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

Amb la col·laboració de





GIACOMO LEOPARDI

PENSAMENTS

Traducció d'Albert Aldrich

Estudi introductor
Gabriella Gavagnin

Editorial Barcino
2025

Aquest volum ha estat elaborat en el marc del projecte FFI2014-54915-P, finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad, i també en el dels Grups de Recerca d'Estudis de Traducció, Recepció i Literatura Catalana (2017 SGR 224) i Identitats en la Literatura Catalana (2021 SGR 150), consolidats, de l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya.

Primera edició: gener de 2025

© de l'estudi introductori, Gabriella Gavagnin

Reservats tots els drets d'aquesta edició:
Editorial Barcino, SA
Carrer dels Almogàvers, 214-218
08018 Barcelona
www.editorialbarcino.cat

DL B 22636-2024
ISBN: 978-84-16726-30-1
Edició núm.: 913
Disseny de la coberta: Claudi Usandizaga
Disseny de l'interior: El Calaix
Correcció de l'original: Natàlia Cerezo
Correcció ortotipogràfica: Marina Miralles
Fotocomposició i impressió: Fotoletra, SL

TAULA

EL TRACTE DEL MÓN I EL REpte DE SOBREVIVRE-HI: LES REFLEXIONS MORALS DEL DARRER LEOPARDI, Gabriella Gavagnin	9
1. Una obra sobre el tarannà de l'ésser humà i les relacions socials	11
2. La primera traducció catalana dels <i>Pensaments</i>	22
<i>Pensaments de Giacomo Leopardi. Facsímil</i>	47



Albert Aldrich
(Taquiograf)

EL TRACTE DEL MÓN I EL REpte DE SOBREVUIRE-HI:
LES REFLEXIONS MORALS DEL DARRER LEOPARDI
Gabriella Gavagnin

1. UNA OBRA SOBRE EL TARANNÀ DE L'ÉSSER HUMÀ I LES RELACIONS SOCIALS

1.1. *Del Zibaldone als Pensaments*

Martí Reclòs, l'artista solitari de *Vida interior d'un escriptor* (1928), de Joan Puig i Ferrer, abocava les seves reflexions i impressions en un dietari. Feia quatre anys que l'escrivia i ja tenia un miler de fulls, on havia anat apuntant pensaments sobre les persones, la vida i la creació artística sorgits del més profund de l'ànima. Un dia decideix fer-ne una tria per publicar-los en forma de llibret amb el títol *Als joves. Notes morals i estètiques*. Després d'haver copiat la cinquantesena nota, desisteix de fer-ho: «Quina importància podia tenir aquest petit recull, per ell mateix ni per al públic, davant la mola del diari que hom trobaria després de la seva mort?» (1928: 127). Però el que més l'atura és la vergonya d'exhibir les seves intimitats d'home. Martí Reclòs reprèn el dietari, ara ja amb el propòsit d'esbravar el seu subjectivisme en les notes íntimes i deixar neta la seva creació artística.

En aquest episodi, Puig i Ferrer, un dels primers intel·lectuals catalans que va apropar-se amb gran interès al *Zibaldone* de Leopardi ja als anys vint (Arqués 2000: 300-301, Gavagnin 2005: 173 i Edo 2016), sembla que hagi volgut escenificar, a la manera de Martí Reclòs, l'acte d'escriptura del llibret de *Pensaments* que Leo-

pardí va enllestir durant els darrers anys de la seva vida. En Martí Reclòs, però, la voluntat de donar vida pública a un recull de reflexions es queda en l'estadi de la temptativa, perquè no aconsegueix despersonalitzar prou les seves notes privades, atrapades en el vèsc de la introspecció.

Efectivament, molts materials dels cent onze *Pensaments* van néixer de la decantació (i de l'objectivació) de sengles pàgines del *Zibaldone* i van contribuir a configurar un llibre que Leopardi va concebre des del primer moment com una obra editable, a diferència del dietari íntim que havia estat escrivint durant més de quinze anys. Tot i que es va publicar pòstumament, el 1845, com a part de l'edició de totes les obres a cura d'Antonio Ranieri, Leopardi l'havia enllestit en una forma que es pot considerar prou acabada (per bé que l'estat del manuscrit presenta dubtes encara no resolts sobre el caràcter inacabat de l'ordenació, Leopardi 1998a). Fins i tot havia contactat, poques setmanes abans de morir-se, amb el seu amic filòleg suís Louis de Sinner per proposar-ne la publicació a un editor parisenc, referint-se a «un volume inédit de *Pensées sur les caractères des hommes et sur leur conduite dans la Société*» (Leopardi 1998b: 2093). Era precisament aquest, amb tota probabilitat, el títol que Leopardi li volia donar: *Pensaments sobre els caràcters dels homes i sobre llur conducta en la societat* (Tesi 1994: 436-438). És un títol que cenyia l'abast temàtic de l'obra i alhora la mantenia clarament diferenciada del que era el *Zibaldone*, al qual Leopardi acostumava a referir-se com a *Pensieri*, forma abreujada del títol *Pensieri di varia filosofia e di bella letteratura* amb què encapçalava els índexs temàtics que havia anat elaborant per a ús propi.

Queda clar, doncs, que aquest llibre manté una relació genètica amb el *Zibaldone*, però alhora no s'ha de llegir com una mera antologia de fragments extrets d'aquesta obra, perquè el volum de *Pensaments* respon a un disseny i una concepció orgànics i autònoms respecte a l'univers de reflexions vast i heterogeni del *Zibal-*

done. Aquest caràcter travat del llibre es manifesta tant en el tema com en la cosmovisió a la qual remeten les reflexions que s'hi aboquen, i tant en l'enfocament com en l'estil.

1.2. *El món, una lliga de brètols contra els homes de bé*

El text que encapçala el llibre a manera de pròleg delimita el *fil rouge* que recorre tot el conjunt de pensaments: en el món sempre predominen els malvats perquè són majoria i es donen suport els uns als altres per sobreposar-se als homes de bé («Jo dic que el món es una lliga de bretols contra els homes de bé, i de vils contra els generosos», I, p. 9). Aquest diagnòstic, que s'imposa sense vies de fuga, sense que s'albiri cap possibilitat de rescat ni de canvi, és presentat no pas com a mera teoria sinó com a veritat irrefutable que l'autor ha descobert i comprovat mitjançant l'experiència viscuda en el món. A la base d'aquesta visió lúcida i desencantada hi actua la convicció que tot el que Maquiavel va descriure a propòsit de la natura humana i de l'organització política dels estats és aplicable també a l'àmbit de la vida social (Galimberti 1995: 177-178). Tot i que les concordances temàtiques amb *El príncep* afecten un grapat molt concret de fragments i que suposen reelaboracions importants per part de Leopardi (Blasucci 1989: 179-182), el que en deriva l'autor és l'implacable mecanisme de fons. Així, el degoteig de circumstàncies i exemplicacions dins l'esfera quotidiana tractades en els pensaments va component, amb totes les implicacions, pàgina rere pàgina, una realitat amarga i cruel en què el mal sempre guanya, una realitat humana ancorada en la societat actual i alhora representativa de totes les èpoques. Perquè les lleis mundanes, al servei de l'egoisme i de la prepotència, de l'engany i de la violència, es perpetuen invariables al llarg del temps. I els homes de bé, més que no pas formar un front oposat, acaben dispersant-se enmig de les trames fraudulentess, privats per la seva mateixa índole de qualsevol arma contra el mal.

Amb el rerefons d'aquestes contraposicions entre brètols / homes de bé, vils/generosos, opressors/oprimits, enganyadors/enganyats, els pensaments van ressenyant vicis de tota mena que afecten les relacions socials: la insadollable fam de diners i d'honors, que la gent persegueix tot menyspreant la virtut i fins i tot la mort, la falta d'empatia i de solidaritat envers els altres, les supersticions convertides en creences, el predomini de l'utilitarisme, el cofoisme dels qui valoren els èxits il·lusoris del progrés en detriment del progrés espiritual, la incapacitat de fer autocrítica, l'entronització de les aparences a costa de la substància, l'engany i l'autobombo com a instruments d'afirmació, la vanitat i el sadisme dels literats que, imposant als altres el suplici d'escoltar les seves obres, han degradat fins a buidar de sentit i d'efecte la comunicació lingüística. Molt sovint, més que no pas limitar-se a descriure aquests vicis en tots els seus matisos, el que procura fer Leopardi és posar en evidència les relacions de causa i efecte que condicionen els capteniments de les persones en la societat, amb la voluntat d'individuï i d'explicar als lectors i a si mateix quines són les motivacions que determinen comportaments tan malvats i execrables. El mal pren, doncs, la forma d'una successió d'accions i reaccions encadenades sense que hi hagi cap opció per aturar aquests mecanismes. La lògica demostrativa que sustenta l'objectivació de la conducta humana en el món modern no deixa cap marge per ni tan sols afigurar una hipòtesi de regeneració i de capgirament. N'és un exemple el pensament XXXIII, sobre l'engany (un tema molt present al llarg del llibre perquè «l'impostura es l'ànima, per dir-ho així, de la vida social», XXIX, p. 39), en el qual es raona sobre la propensió universal a enganyar i sobre com la competició entre els diferents graus d'astúcia i d'enginy converteix tothom d'enganyador en enganyat:

Els enganyadors mediocres, i generalment les dones, creuen sempre que llurs enganyos han tingut efecte i que les persones hi han quedat agafades;

però ·ls més astuts dubten, coneixent millor, per un costat, les dificultats de l'art, per l'altre ·l poder, i que lo mateix que ells volen, això es, enganyar, ho vol tot-om; les quals dues últimes causes fan que sovint l'enganyador resulti enganyat. (p. 42-43)

Tanmateix, tot i que els generosos o els virtuosos no tenen cap possibilitat de revertir les relacions de subjecció davant la implacable acció dels bergants, en el llibre s'obren esclatxes que deixen copsar alguna fràgil vibració positiva. En primer lloc, la resiliència: si, volent «designar les coses amb llur nom», la vida social consisteix en una «mena de lluita de cadascú contra tots i de tots contra cadascú» (C, p. 99), convicció que a més de Maquiavel també beu de Hobbes (Galimberti 1995: 167-168), llavors, davant la duresa d'aquest món despietat, la persona sensible i generosa «mai ha de cedir ni recular un pas voluntariament, i molt menys retre's a discreció, sinó resistir defenent-se fins a l'últim limit, i combatre amb obstinat esforç per retener o per conquistar si pot, fins a pesar de la fortuna, allò que ell mai veurà alcançat per generositat dels semblants ni per humanitat» (C, p. 101). En segon lloc, la defensa de la dignitat tant dels qui, tot i ser perdedors, poden negar-se a homologar la seva conducta amb la dels malvats —«no queda sinó que qui pugui elegir elegeixi» (XXVIII, p. 39), «Qui no cerca dels omes utilitat o fama [...] si vol escoltar el meu consell, mantingui íntegra la propria dignitat, no dant a cadaú més de lo degut» (XLIX, p. 58)—, com dels qui, incapaços per natura d'aprendre i d'abraçar la lògica del mal, tenen l'opció de «procurar posar esment en no voler amagar o dissimular aquella ingenuïtat i aquella natural manera de fer que ·ls es propria» (XIX, p. 28). La mirada de Leopardi sobre els éssers humans i la societat ens desvela, al capdavant, un món advers en què la desgràcia és una llei però la corrupció és una tria (Tellini 1994: 40).

Molts dels pensaments, com ja hem dit, havien tingut una primera formulació al llarg de les pàgines del dietari, en èpoques diverses, des de l'any 1820, al qual es remunten, per exemple, les

reflexions desenvolupades als pensaments VIII (sobre la impossibilitat del secret), XIV (sobre els límits de la funció de l'educació), XV (sobre l'enveja) i XVII (sobre la hipocresia dels qui no admeten haver cercat de totes passades els càrrecs que exerceixen), fins a l'any 1832, en què es daten les darreres notes del *Zibaldone*, una de les quals inspira el pensament CVIII, sobre el contrast entre joventut i maduresa.¹ Aquestes idees sobre el tarannà de les persones havien anat emergint enmig de la varietat de reflexions filosòfiques, estètiques i lingüístiques del *Zibaldone*, i el mateix Leopardi les havia anat relacionant amb possibles projectes de llibres al·ludits mitjançant títols com ara *Manual de filosofia pràctica*, *Caràcter moral dels homes*, *Galateo moral*, *El Maquiavel de la vida social*, *Maquiavel·lisme de societat*. Per bé que no van superar l'estat embrionari de simples propòsits, revelen que la preocupació per aquest àmbit d'especulació més social i moral havia estat present al llarg del temps i havia ocupat un espai ben concret de l'ampli horitzó en què es movien les indagacions i les meditacions de Leopardi. Ara bé, el pas d'aquests antecedents a l'escriptura del llibre que Leopardi ens va deixar gairebé a punt per ser publicat es va produir en un període molt delimitat de la seva vida: el lustre que va des de l'abandó de la redacció del dietari (1832) fins a la seva mort (1837). En aquesta darrera etapa el seu pensament filosòfic esdevé cada cop més fèrrimament cohesionat al voltant de la idea que la Natura, copsada en la seva essència de madrastra maligna, és la més alta responsable de totes les calamitats que assoten la vida i planen damunt el destí dels éssers humans, sense que això suposi la descàrrega de la responsabilitat de l'home davant la història i la societat per les seves actuacions ruïnoses i malvades. Val a dir que al llibre dels *Pensaments*, la Natura —tan present en les *Obretes morals*, que Leopardi acabava d'enllestir quan va posar mà als *Pensaments* (pen-

¹ La taula en què Tellini (1994: 167-170) resumeix el conjunt de concordances entre tots dos textos que la crítica ha anat detectant i analitzant posa en evidència l'amplitud d'aquesta reutilització.

sem en l'emblemàtic «Diàleg entre la Natura i un islandès»), i tan present també en el cant de «La ginesta», redactat a Nàpols al mateix temps que els *Pensaments*— es queda més aviat entre bastidors, i treu el cap, en el seu paper d'origen i d'arrel de totes les desgràcies humanes, esporàdicament, ara amb to irònic («Lo gran que es l'amor que la natura ns ha donat envers els nostres semblants», XLVIII, p. 57; «La natura, benignament com sol, ha disposat que l'ome no aprengui de viure sinó a mesura que les causes del viure se n'hi vagin», LXXIX, p. 81), adés amb acusacions directes d'impostura i de crueltat («La mateixa naturalesa es ficció envers l'ome, puix no li fa estimable i soportable la vida sinó per medi, principalment, d'imaginació i d'engany», XXIX, p. 40; «Aquells que, o joves o vells, estan per naturalesa condemnats a ser més que omes i semblar sempre criatures», LXX, p. 72). I si Leopardi aquí reserva a la Natura una presència més perifèrica és perquè el focus de les reflexions apunta cap als éssers humans i les seves relacions socials per deixar clar que, si bé són víctimes de la Natura, no deixen pas per això de ser culpables. Els seus tarannàs i els seus hàbits han normalitzat la mercantilització de tots els valors i la deshumanització de les relacions socials al mateix temps que han estigmatitzat la bondat associant-la a l'estultícia. La polèmica contra les tesis lliberals i les seves falses i vanes creences en el progrés s'aguditza en el Leopardi d'aquests darrers anys. El retrat amarg de la misèria moral del món contemporani identifica de manera inequívoca les raons d'aquesta degradació:

Mentrestant, en companyia de l'indústria, la baixesa d'ànim, l'indiferència, l'egoïsm, l'avarícia, la falsia i la perfídia mercantil, totes les qualitats i les passions més depravadores i més indignes de l'ome civilizat estan en vigor i -s multipliquen sens fi, però les virtuts s'esperen. (XLIV, p. 54-55)

El pessimisme còsmic ja no s'oposa al pessimisme historicosocial que havia marcat la primera etapa del pensament leopardià, sinó que l'assimila.

1.3. *El jo i l'experiència de la vida*

Com hem dit, el caràcter unitari dels *Pensaments* rau no tan sols en el tema i en aquesta mirada amarga i sense fissures sobre la vida social i la natura humana, sinó també en l'enfocament i en l'estil. En aquest sentit, un dels aspectes que la crítica ha posat en evidència és com hi sospesa la relació amb el jo. Cal dir que la qüestió de la presència del jo en les obres de Leopardi havia interessat els lectors catalans de l'època. Puig i Ferrer, per exemple, que com hem vist representa el personatge de Martí Reclòs debatent-se entre la pressió del subjectivisme i l'aspiració d'allunyar-se'n, va referir-se explícitament a Leopardi a l'hora de raonar sobre aquest tema en diferents pàgines del seu dietari *Ressonàncies* (Edo 2016: 291-292). I un lector atent com Alexandre Plana no s'està d'establir una similitud entre Leopardi i Maragall en relació amb la diversa integració de la petjada personal segons la tipologia de les seves obres. En la ressenya als volums de prosa de les *Obres completes* de Maragall publicada a *El Poble Català* escriu:

Llegint els escrits en prosa catalana den Joan Maragall, y la serie dels seus articles en castellá, la plenitud del seu temperament s'ens mostra d'una manera més directa que en les seves poesies. Quan el poeta parla no deixa d'esserne de poeta, però la seva veu es més sincera, més d'ell, que quan el poeta canta, y ho es per la serenitat amb que mira les coses. En Leopardi dels *Pensaments* y el dels cants es el mateix, però en dos aspectes diversos per la diferencia de tensió y de sinceritat. Potser no més hi ha en Víctor Hugo que no's despulli en cap moment de les robes esplèndides del seu inflat metaforisme. Els poetes com més purs són, més s'abandonen a la delícia de voler parlar de les coses del món com els altres homes, en repós y observantles, encara que ells hi vegin lo que no veuen els altres. (Plana 1912)

Pel que fa a Leopardi, doncs, si ho interpretem bé, Plana detecta, per una banda, una substancial unitat de fons entre l'escriptura lírica i l'escriptura en prosa, i, per l'altra, hi percep la mateixa variació que veu en Maragall tant en el grau de sinceritat de la veu

lluny del llibre i es recrea recordant les seves juvenils versions de versos leopardians, ajuda encara més a despistar.

La recuperació del redactat original d'Albert Aldrich en aquesta edició facsímil que el lector té a les mans és, doncs, tant una bona ocasió per rellegir un Leopardi lúcid i intens en la dissecció de les conductes socials dels éssers humans com una oportunitat per retornar-li l'autoria al traductor.

BIBLIOGRAFIA

- ALOMAR, Gabriel (1912): «Crònica. Maragall», *L'Esquella de la Torratxa*, 1725, 19 de gener de 1912, p. 42.
- ARDOLINO, Francesco (2000): «Leopardi in Maragall», dins Muñiz Muñiz (ed.) (2000: 377-387).
- ARQUÉS, Rossend (1987): «Leopardi en Costa i Llobera i M. S. Oliver», *Reduccions*, 36, p. 71-78.
- ARQUÉS, Rossend (1991): «Leopardi a la literatura catalana (Panorama general i nota sobre les traduccions de Josep Carner)», *L'Aiguadolç*, 15, p. 23-40.
- ARQUÉS, Rossend (2000): «Leopardi nella letteratura catalana del Novecento», dins Muñiz Muñiz (ed.) (2000: 295-310).
- BLASUCCI, Luigi (1989): «Leopardi e il personaggio "Machiavello"», dins Luigi Blasucci: *I titoli dei «Canti» e altri studi leopardiani*, Nàpols: Morano, p. 175-196.
- BURGOS, Carmen de (1911): *Giacomo Leopardi (su vida y sus obras)*, València: F. Sempere, 2 v.
- CERDÀ, Jordi i Víctor MARTÍNEZ-GIL (1996): «L'utopisme lingüístic a la Catalunya de la Il·lustració i del primer Romanticisme», *Els Marges*, 55, p. 29-49.
- COSTA I LLOBERA, Miquel (1912-1913): «Leopardi. Pensaments. Traducció de Albert Aldrich, L'Avenç, Barcelona», *Bolletí del*

PENSAMENTS DE GIACOMO LEOPARDI

Facsímil

BIBLIOTECA POPULAR
DE «L'AVENÇ»

J. LEOPARDI

PENSAMENTS

TRADUCCIÓ DE
ALBERT ALDRICH



Llibreria «L'AVENÇ»: Rambla de Catalunya, 24
BARCELONA

Núm. 122

50 centims

**S'ha fet d'aquesta obra un tiratge especial
de 50 exemplars en paper satinat**



JAUME LEOPARDI
(1798-1837)

D'una pintura de Morelli

J. LEOPARDI

Pensaments

TRADUCCIÓ DE

ALBERT ALDRICH



BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»

1912

DUES PARAULES DEL TRADUCTOR

BEN segur, il·lustrat lector, que no es pas aquesta la primera obra que d'en Jaume Leopardi agis llegit, i que dèus conèixer ben bé els trets característics de la literatura leopardiana.

Per això, boi agraint-te la benvolença amb que acullis aquesta traducció, declaro que no es pas a tu a qui van dirigides aquestes ratlles.

Les escric, com amigable advertència, per a aquells que com primera obra del gran polígraf italià llegeixin sòs PENSAMENTS.

Tu, lector que en aquest cas te trobes, moltes vegades auras llegit o sentit dir que en Leopardi es el poeta del dubte i de la negació, i que tots els seus escrits estan amarats del més negre i desconsolador pessimisme : fins potser t'ho auran dit com a vergonyant justificació de que passis de llarg davant de ses obres i les deixis de banda.

No cal pas esbrinar ara fins a quin punt es

cert lo primer; però fixem-nos un moment en l'alcanç de la suposició feta en segon terme.

Convindras amb mi que 'l pessimisme, segons la més vulgar i comprensible explicació, consisteix en no veure (ja a grat-scient, ja per natural propensió d'un organisme malaltic) sinó l'aspecte trist o depriment de la vida en totes ses manifestacions, sense contrapesar-lo, sense compensar-lo, podriem dir, amb l'aspecte bell i encoratjador que la mateixa vida 'ns ofereix. Se tracta, doncs, d'una percepció essencialment subjectiva, moltes vegades merament circumstancial, però sempre incompleta i, com a tal, defectuosa.

El pessimisme d'en Leopardi no 'y ha dubte que fou generat per una i altra de les esmentades causes.

En Leopardi, rar exemple de precocitat (ho prova sa curta existència ¹ i sa molt copiosa obra literaria ²) visqué gairebé sempre reclòs en sí mateix, en absoluta solitud, rodejat sols dels seus llibres, judicant el món exterior, més que per experiència i observació propries, a través de les alternatives més o menys doloroses de la

1. *Nasqué a Recanati, ciutat de la Marca d'Ancona, el 29 de juny de 1798, i morí a Nàpols el 14 de juny de 1837.*

2. *Vegis Capelleti : Bibliografia leopardiana (Parma, 1882).*

greu malaltia que perfidiosament anava minant el raquitic i deformat organisme, i enterbolint la serenor de judici del poeta de Recanati amb un posit de tristesa i misantropia.

Per aquest motiu s'ha considerat que 'l pessimisme leopardià té molt de circumstancial i d'artificiós, atès que, per la vida retreta i aïllada del desgraciat escriptor, aquest, dedicat exclusivament a l'estudi, no pogué contrastar, en la pedra de toc de la realitat i del tracte amb sos consemblants, tot allò de que amargament se dol i que amb subtil ironia censura.

Però, sigui 'l seu pessimisme fruit de l'experiència, o de l'intuïció i clarividència de son geni portentós, cal regoneixer que en totes ses afirmacions, dubtes i negacions, treta d'ells l'exageració morbosa i posats en llur just terme, hi ha, com en els de tot altre pessimista, un fons de veritat, i, ademés, una observació exquisida.

Doncs bé : sobre aquest fons de veritat i d'observació exquisida es que vull cridar-te l'atenció, amb l'intent d'evitar que mai pugui influir en tu la seva acció depriment, si la té; ans al contrari, per a que, purificant el teu anim en el gresol de la reflexió i de la crítica, devingui alè encoratjador, explicació i guia alora en molts actes de la vida.

Re del que escriu en Leopardi en sos PENSA-

MENTS influirà en tu tant poderosament que arribi a emboirar el plaent concepte que tinguis format del món : el teu bon seny t'indicarà lo que d'aquelles afirmacions has de prendre i de quina part d'elles has de prescindir.

Però si en tos anels i desitjos, i en el tracte dels omes, experimentes decepcions i contrarietats; si alguna vegada veus destruïda una bella il·lusió, aqueixa gracil papellona que, un cop atrapada a costa de molts afanys, se 'ns desfà pels dits deixant-hi 'l polsim daurat de les seves ales; si, per efecte d'una lectura depriment, te sents abatut i desanimat; fes reaccionar ton esperit recordant l'antiga maxima : «Pren les coses i les persones tals com són i no tals com tu vulguis que siguin.»

Ella pot ser-te un confortador remei, perquè enclou i resum el més excels tractat de Filosofia pràctica que encara està per escriure.

I ara, amic meu, gira full, si 't plau, i medita lo que diu en Leopardi.



PENSAMENTS

I

Molt temps he defugit creure certes les coses que més avall diré; perquè, a més que per naturalesa n'estava ben allunyat i que l'anim ten-deix sempre a judicar els altres per sí mateix, la meva inclinació mai ha sigut odiar els omes, sinó estimar-los. A l'ultim, l'experiencia quási per força me n'ha persuadit, i estic cert que, aquells llegidors que auran tractat amb els omes molt i de diverses maneres, confessaran que 'l que vaig a dir es veritat : tots els altres ho tindran per exagerat fins que l'experiencia, si mai tenen ocasió de fer verament experiencia de la societat umana, els ho posi davant dels ulls.

Jo dic que 'l món es una lliga de bretols contra 'ls omes de bé, i de vils contra 'ls generosos. Quan dos o més bergants s'ajunten per primera

vegada, fàcilment i com per senyes se coneixen entre ells pel que són, i tot seguit se posen d'acord; o, si llurs interessos no 'u permeten, es ben cert que senten inclinació l'un per l'altre i 's tenen gran respecte. Si un pillastre té tractes i negocis amb altres pillastres, molt sovint succeeix que 's porta amb lleialtat i que no 'ls enganya : si amb persones onrades, es impossible que no les traeixi i, on se vulga que li sigui fàcil, no procuri arruinar-les, encara que siguin persones animoses i capaces de venjar-se; perquè té esperança, com quasi sempre li reïx, de vencer amb els seus fraus la llur bravesa. Jo he vist moltes vegades omes porucs a més no poder, trobant-se entre un bretol més poruc que ells i una persona de bé molt coratjosa, posar-se, per por, de banda del bergant. Això més aviat succeeix sempre que la gent vulgar se troba en ocasions semblants; perquè 'ls procediments de l'ome coratjós i de bé són coneguts i senzills, els del dolent són ocults i infinidament diferents. Ademés, com tot-om sab, les coses ignorades fan més por que les conegudes, i fàcilment un se guarda de les venjances dels generosos, de les quals la mateixa vilesa i la por te salven; però cap por i cap vilesa es prou per salvar-te de les persecucions secretes, de les insidies, ni dels atacs, aduc ben manifestos

que't provenen dels enemics vils. En la vida quotidiana, el veritable valor es generalment molt poc temut, perquè, anant separat de tota impostura, està mancat d'aquella apariència que fa tornar espantoses les coses, i sovint no es cregut; i els pillastres són temuts aduc com a valents, perquè, per virtut d'impostura, moltes vegades són tinguts com a tals.

De bretols pobres no n'hi ha gaires, perquè, apart de tot lo altre, si un ome de bé cau en la pobresa, ningú 'l socorre i molts se n'alegren; més, si un pillastre se torna pobre, la ciutat en pes s'aixeca per ajudar-lo. La raó es ben facil de comprendre; i es que naturalment ens afectem de les desventures dels nostres companys i confreres perquè sembla que siguin altres tantes menaces contra nosaltres mateixos, i, podent, de bon grat els procurem remei perquè a l'abandonar-los sembla ben a les clares que interiorment assentim que, si 's presenta 'l cas, se 'ns faci 'l mateix a nosaltres. Així 'ls bretols, que en el món són els més nombrosos i els de més facultats, tenen a tots els altres bergants, encara que ni 'ls coneguim de vista, com a llurs companys i consoçis, i en les necessitats se senten obligats a socorre-ls per aquella mena de lliga que, com he dit, hi ha entre ells. Ad els quals, fins els sembla un escandol que a un ome

conegut per bretol se 'l vegi en la miseria; perquè ad aquesta, el món, que de paraula es sempre onorador de la virtut, fàcilment en tals casos la nomena *castic*, cosa que devé en oprobí i que pot devenir en dany de tots ells. I, per allunyar aquest escandol, tant eficaçment obren, que pocs exemples se veuen de pillards, fòra que siguin persones del tot obscures, que, avent caigut en la desgracia, no s'arreglin les coses llurs d'una manera comortable.

Pel contrari, els bons i els magnanims, com diferents de la generalitat, són tinguts per la mateixa gairebé com criatures d'altra especie, i, per consegüent, no sols no són tinguts per consocis ni per companys, sinó considerats com no participants dels drets socials, i, segons se veu sempre, perseguits tant més o menys greument com més o menys remarcables siguin la baixesa d'anim i la maldat del temps i del poble en els quals se resignen a viure; perquè, així com en els cossos dels animals la natura tendeix sempre a netejar-se d'aquells umors i d'aquells principis que no s'avenen amb els de que propiament se componen aqueixos cossos, així també, en les agregacions de molts omes, la mateixa natura porta que, a qualsevolga que difereixi molt de l'universalitat d'aquells, majorment si tal diferencia es també oposició, amb tot

esforç se 'l procuri destruir o foragitar. També solen esser odiadissims els bons i els generosos perquè ordinariament són sincers i designen les coses per llurs noms. Culpa no perdonada pel genre umà, el qual no odia tant al qui fa mal, ni al mal mateix, com ad aquell que 'l nomena. De manera que més vegades, mentres qui fa mal obté riqueses, onors i poder, qui 'l nomena es rocegat cap als seus torments; estant els omes del tot disposats a sofrir, o dels altres o del cel, qualsevulga cosa, amb tal que de paraula 'n siguin exempts.

II

Recorre les vides dels omes il·lustres; i si 't fixes en aquells que 'u són, no per escriure, sinó per fer, difícilment ne trobaras gaires verament grans que no agin quedat sense pare en la primera edat. Ometo dir, parlant dels que viuen de renda, que 'l qui té 'l pare viu comunament es un ome sense cap facultat, i, per consegüent, no pot res en el món; tant més quan al mateix temps es ric en expectativa, per lo qual no pensa en procurar-se béns amb el treball propi, lo qual podria esser motiu de grans fets; cas, emperò, gens comú, perquè,

generalment, els qui han fet grans coses, o han nadat en l'abundor, o certament han estat, de naixença, prou fornits de béns de fortuna. Més, deixant de banda tot això, la potestat paterna, en totes les nacions que tenen lleis, porta en sí una mena d'esclavitud dels fills, que, per esser domestica, es més restringent i més sensible que la civil, i que, malgrat pugui ser ablanida o per les lleis mateixes, o pels costums publicos, o per les qualitats particulars de les persones, no deixa mai de produir un efecte danyosíssim: aquest es un sentiment que l'ome, mentres té 'l pare viu, porta perpetuament en l'anim, refermat per l'opinió que visiblement i inevitablement té d'ell la multitut. Parlo d'un sentiment de subjecció i de dependencia, i de no esser lliure senyor de sí mateix, i fins i tot de no esser, per dir-ho així, una persona completa, sinó una part i un membre tant sols, i de pertanyer el seu nom a altri més que a sí mateix. El qual sentiment, més pregon en aquells que serien més aptes per a les cōses, perquè tenint l'esperit més despert són més capaços de sentir i més prudents per adonar-se de la veritat de la propria condició, es quasi impossible que vagi junt, no diré amb el fer, sinó amb l'intentar quelcom de gran. I, passada de tal manera la joventut, l'ome que a l'edat dels quaranta o cinquanta anys sent

per primera vegada trobar-se en la potestat pròpia, es per demés dir que no 'y troba estimol, i que, si 'n trobés, no tindria ja impetuositat, ni forces, ni temps suficients per a grans accions. Així, fins en aquest punt se comprova que en el món res de bo 's pot tenir que no vagi acompanyat de mal en igual mesura; perquè l'utilitat inestimable del trobar-se davant, en la juvenesa, un guia expert i amorós (ningú pot ser-ho tant com el propi pare), ve compensada per una mena d'anulació, ja de la juvenesa, ja, generalment, de la vida.

III

La saviesa econòmica d'aquest segle 's pot mesurar per la circulació que tenen les edicions que 's nomenen *compactes*, on es poc el consum del paper i infinit el de la vista; encara que, en defensa de l'estalvi del paper en els llibres, se pot alegar que l'usança del segle es que s'estampi molt i no 's llegeixi gens. A la qual usança correspon també l'aver abandonat els caràcters rodons, que van emplear-se comunament a Europa segles enrera, i substituït, en compte llur, els caràcters llargs, afegint-hi 'l llustre del paper; coses, com més belles per veure-les,

tant més danyoses als ulls en la lectura, però ben posades en raó en un temps en el qual els llibres s'estampen per veure i no per llegir.

IV

Això que segueix no es un pensament, sinó una relació que poso aquí per a esbargiment del lector. Un amic meu, company de tota la vida, Antoni Ranieri (jove que, si viu i els omes no consegueixen inutilitzar els dons que té per natura, aviat serà prou conegut pel sol nom), vivia amb mi, a Florença, en 1813. Una nit d'estiu, passant per la Via Buia, trobà en l'angle de prop de la plaça de la Catedral, sota d'una finestra baixa del palau que ara es dels Ricardi, molta gent aturada que cridava, tota esfereïda : « — Ah! la fantasma! » I, mirant per la finestra l'habitació, on no y avia més llum que la que a dintre batia d'un dels fanals de la ciutat, hi vegé, ell mateix, com una ombra de dòna que çà i enllà bellugava 'ls braços i en lo demás restava immobilitat. Però, tenint al cap altres pensaments, passà de llarg, i ni aquella nit ni l'endemà va recordar-se més d'aquellencontre. La nit següent, escaient-se a passar en la mateixa ora per allí mateix, va trobar-hi reunida més

gentada que la nit abans, i va sentir que repetien amb igual terror : «— Ah! la fantasma!» I, tornant a mirar per dintre la finestra, va reveure aquella mateixa ombra, que també, sens fer altre moviment, bellugava 'ls braços. La finestra no era gaire més amunt de terra que al'alçada d'un ome; i un d'entre la multitud, que semblava agutzil, digué : «— Si tingués algú que 'm fés esqueneta, pujaria a coll per mirar el que 'y ha allí dintre.» A lo qual va replicar en Ranieri : «—Si vós m'aguanteu hi pujaré jo.» I, avent-li dit aquell «—Munteu», li muntà a sobre posant-li 'ls peus damunt les espatlles, i trobà prop de la reixa de la finestra, extès sobre 'l respatllet d'una cadira, un davantal negre que, agitat pel vent, feia aquella aparencia de braços que 's bellugaven; i sobre la cadira, apoiada en el mateix respatllet, una filosa, que semblava 'l cap de la sombra; la qual filosa en Ranieri va agafar, ensenyant-la al public reunit, que a grans riallades va dispersar-se.

A què ve aquesta istorieta? Per esplai, com he dit, dels lectors, i a més a més, per una sospita que tinc que també pugui no esser inutil a la crítica istorica i a la filosofia saber que en el segle XIX, al bell mig de Florença, que es la ciutat més culta d'Italia i on el poble en par-

ticular es més intel·ligent i més civilisat, s'hi veuen fantasmes que són presos per esperits i són filoses. I, els estrangers, que 's guardin aquí de somriure, com ho fan a grat-scient de les nostres coses; perquè massa notori es que cap de les tres grans nacions que, com diuen els diaris, *marchent à la tête de la civilisation*, creu menys en els esperits que l'italiana.

V

En les coses ocultes sempre 'y veu millor el menor nombre : en les evidents el major. Es absurde aduir el que 's nomena *consèns de les gents* en les qüestions metafisiques; del qual *consèns* no 's fa cap estima en les coses físiques i sotsmeses als sentits, com, per exemple, en la qüestió del moviment de la terra i en mil altres. I, al revers, es temerari, perillós, i, a llarga, inutil, el contrariar l'opinió del major nombre en les matèries civils.

VI

La mort no es un mal, perquè llibera l'ome de tots els mals i, ensems amb els béns, li treu els desitjos. La vellesa es pitjor mal, perquè priva de tots els plaers l'ome, deixant-li 'ls apetits, i

porta en sí tots els dolors. No obstant, els omes temen la mort i desitgen la vellesa.

VII

Hi ha (sembla estrany dir-ho) un menyspreu de la mort i un valor més abjecte i més despreciable que la por, i es el dels negociants i altres omes dedicats a aplegar diner, els quals moltíssimes vegades, fins per guanys insignificants i per sordids estalvis, obstinadament refusen precaucions i providències necessàries a llur conservació i 's fiquen en extrems perills, on sovint, eroes covards, pereixen amb mort vituperada. D'aquest oprobí coratge se n'han vistos exemples notables, no sense seguir-sen danys i la ruïna de pobles ignocents, amb motiu de la pesta, anomenada més de bon grat *cholera morbus*, que ha flagellat l'especie umana en aquests darrers anys.

VIII

Un dels greus errors en els quals els omes diàriament incorren es el creure que 'ls sigui guardat el secret. No sols el secret del que revelen confidencialment, sinó també del que, sense voler-ho o malgrat ells, es vist o altra-

ment sabut per qualsevolga i que ad ells con-
vindria mantenir ocult. Per això dic que t'equi-
voques cada vegada que, sabent que una cosa
teva es coneguda d'altres, no tens ja per cosa
certa que sigui sabuda del public, si d'això
algun dany o afront pot sobrevenir-te. Amb
prou feines, per consideració a l'interès propi,
s'estan els omes de manifestar les coses ocultes;
però en assumpte d'altri ningú calla. I, si vols
assegurar-te d'això, examina-t a tu mateix
i mira quantes vegades o disgust o dany o ver-
gonya que sobrevinguin a altri 't detenen de
revelar una cosa que tu sapigues : de revelar-la,
dic, si no a molts, almenys ad aquest o ad aquell
amic, que ve a esser el mateix. En l'estat social
no 'y ha cap necessitat més gran que la de parlo-
tejar, medi principalissim de passar el temps,
que es una de les primeres necessitats de la
vida. I cap materia de parlejar es més rara
que una que desperti la curiositat i allunyi
l'avorrimment, lo qual fan les coses amagades
i noves. Per això pren com a certa aquesta regla:
les coses que no vulguis que se sapiga que agis
fet, no sols no les diguis, sinó no les facis.
I les que no puguis fer, les agis o no les agis
fetes, ten per segur que se sabran quan menys
te n'adonis.

IX

Qui contra l'opinió d'altri ha predit la realització d'una cosa tal com després succeeix, no pensi pas que 'ls seus contradictors, vist el fet, li donin la raó i el tinguin per més savi o més entès que ells; perquè o negaran el fet o la predicció, o alegaran que aquesta o aquell difereixen ateses les circumstancies, o de qualsevol altra manera trobaran motius pels quals s'esforçaran en persuadir-se a sí mateixos i ad els altres que llur opinió fou certa, i equivocada la contraria.

X

La major part de les persones que escollim per educar la mainada, sabem de cert que no han estat educades. Ni menys dubtem que no poden donar el que no han rebut i que no s'adquireix per altre medi.

XI

Hi ha algun segle que en les arts i en les disciplines, per no parlar del demés, presum de refer-ho tot perquè no sab fer res.

XII

Aquell que amb penes i treballs, o encara que sols sigui després de molt esperar, ha conseguit un bé, si veu que un altre consegueix el mateix amb facilitat i prompte, de fet no perd res del que posseeix; i, no obstant, semblant cosa es naturalment odiosíssima, perquè 'l bé obtingut, si esdevé comú, minva desmesuradament en l'imaginació de qui per obtenir-lo ha gastat o penat poc o molt. Per això l'obrer de la paràbola evangelica 's dol, com d'una injuria que se li ha fet, de la mercè, igual a la seva, dada ad aquells que avien treballat menys; i els frares de certes ordres tenen per usança tractar amb tota mena de duresa 'ls novicis, per temor que arribin amb comoditat a l'estat que ells amb incomoditat han assolit.

XIII

Es una il·lusió bella i estimable aquella per la qual els jorns aniversaris d'un aconteixement (en els quals en realitat no s'auria de fer res més que en qualsevol altre dia de l'any) semblen tenir amb aquell una afinitat particular, i com si una ombra del passat resorgís i retornés

sempre en aquells dies i se 'ns posés al davant; motiu pel qual es remeiat en part el trist pensament de l'anulació del que fou, i aliviat el dolor de moltes perdues, semblant que aquelles dates facin que 'l que ha passat, i que mai més torna, no s'agi esvanit ni perdut del tot. Així com, trobant-nos en llocs on agin ocorregut coses memorables, o per sí mateixes o respecte a nosaltres, tot dient « — Aquí va passar això i aquí això altre », ens considerem més propers ad aquells successos que quan ens trobem en altres llocs; així també, quan diem « — Avui fa un any o tants anys que va ocórrer tal o qual cosa », aquesta 'ns sembla, per dir-ho així, més present, o menys remota, que en els altres dies. I semblant imaginació està tant arrelada en l'ome, que sembla que costi de creure que l'aniversari sigui tant agè a la cosa com tots els altres jorns : per això 'l celebrar anyalment els records més importants, tant religiosos com civils, tant publics com privats, els dies del naixement i els de la mort de les persones benivolgudes i altres de semblants, fou comú i 'u es a totes les nacions que tenen o tingueren records i calendari. I he notat, interrogant a molts amb tal proposit, que 'ls omes sensibles i avesats a la solitud, o a conversar inter-nament, solen esser molt curosos dels aniver-

saris i de viure, per dir-ho així, de remembrances de tal mena, retornant sempre ad el passat i dient entre sí: «— En tal dia com avui de l'any me va succeir tal o qual cosa.»

XIV

No fóra poca l'infelicitat dels educadors, i sobre tot dels pares, si pensessin, com es cert a tot ser-ho, que llurs fillets, de qualsevulga indole que agin sortit, i sigui 'l que 's vulgui 'l treball, diligencia i despeses que esmercin en educar-los, després, amb el tracte del món, quasi indubtablement, si la mort no 'ls ne deslliura, se tornaran malvats. Potser aquesta solució seria més valida i més raonable que la resposta de Tales, qui, preguntat per Soló per què no s'emmullerava, respongué mostrant les inquietuts dels pares pels infortunis i perills dels fills. Seria, dic, més valid i raonable l'excusar-se dient que es el no voler augmentar el nombre dels malvats.

XV

Xiló, un dels set savis de la Grecia, ordenava que l'ome robust de cos fos de modals dolços, a fi, deia, d'inspirar ad els altres més respecte

vist persones de costums bondadosíssims, ignorantíssims, cometre accions de les més horribles per defugir algun dany greu, no evitable d'altra manera.

CX

Es curiós veure que quasi tots els omes que valen molt són de maneres senzilles, i que quasi sempre les maneres senzilles són preses com indici de valer poc.

CXI

L'abitud de no parlar gaire en la conversació plau, i es elogiada alora, quan se coneix que la persona que calla té, per a tot quant se requereix, ja atreviment, ja aptitud per parlar.

ERRADA IMPORTANT

En la pagina 24, ratlla 13, allà on diu : *solució..*
ha de dir : *opinió...*

OBRES DE VENDA
EN LA
LLIBRERIA «L'AVENÇ»

DE JACINTO VERDAGUER

	Ptes.
Jesús de Nazarèth.	1
Flors del Calvari.	3
La Mellor Corona	3
En paper de fil.	6
Corpus Christi.	1'50
En paper de fil.	3
Eucaristiques	5
En paper de fil.	10
Rondalles	3
En paper de fil.	6
Discursos	2
En paper de fil.	4
Al Cel.	2
Viatges	0'50
Excursions.	0'50
Flors de Maria.	0'50
Dietari d'un pelegrí a Terra Santa.	0'50
Prosa florida	0'50
Folk-lore.	1
En paper de fil.	2
Cantic dels Cantics, precedit d'Els	
Jardins de Salomó.	1
En paper de fil.	2
Colom, seguit de Tenerife	1
En paper de fil.	2
Perles del «Llibre d'Amic e d'Amat»,	
den Ramon Lull	1
En paper de fil.	2

Col·lecció de Prosistes Catalans

VOLUMS PUBLICATS

	<u>Ptes.</u>
Desil·lusió , novela, per J. Massó Torrens (dos volums)	4
Quan se fa nosa , novela per J. Pous Pagès (dos volums)	4
Discursos den Jacinto Verdaguer. . .	2
En paper de fil.	4
El Futurisme , per Gabriel Alomar . .	1

EMILI RIERA

Guia Pràctic de la Filatura del Cotó

Aplec dels problemes resolts que més sovint se presenten en el curs de la fabricació de filats de cotó, taules pràctiques, vocabulari dels termes més usats, &, &.

7 pessetes

BLIBLIOTECA HISTÒRICA
DE LA TRADUCCIÓ CATALANA

Volums publicats

1. William Shakespeare, *Selecta de sonets de Shakespeare. Líriques de Shakespeare*, traducció de Magí Morera i Galícia, estudi introductor de Dídac Pujol.
2. Sòfocles, *Antígona. Electra*, traductor Carles Riba, estudi introductor de Raül Garrigasait.
3. *Atlàntiques. Antologia de poetes portuguesos*, traductor Ignasi Ribera Rovira, estudi introductor de Víctor Martínez-Gil.
4. Molière, *L'escola dels marits*, traductor Alfons Maseras, estudi introductor de Miquel Desclot.
5. Lev Tolstoi, *La mort d'Ivan Ilitx*, traductor Francesc Payarols Casas, estudi introductor de Iván Garcia.
6. Dante Alighieri, *La vida nova*, traductor Manuel de Montoliu, estudi introductor de Francesco Ardolino.
7. Johann Wolfgang von Goethe, *La Marguerideta: escenes del Faust*, traductor Joan Maragall, estudi introductor de Josep Murgades Barceló.
8. Gustave Flaubert, *Tres contes*, traductor Ramon Esquerra, estudi introductor de Marta Marfany.
9. Edgar Allan Poe, *Poemes*, traductor Agustí Esclasans, estudi introductor de Jordi Larios.
10. Giacomo Leopardi, *Pensaments*, traductor Albert Aldrich, estudi introductor de Gabriella Gavagnin.